

Ferran Sans i Antoni Martínez

Homenajes

Edita: Ajuntament de Terrassa. Presidència

Disseny i maquetació: Imatge i Comunicació / Marta Serrán

Procedència fotografies: Solidaritat i Cooperació Internacional / Salvador Piqueras i Amics d'en Ferran

Documentació: Solidaritat i Cooperació Internacional / Jaume Valls i Vila

Correcció: Olga Preixens

Terrassa, setembre de 2008

Col·lecció Homenatges

Ferran Sans i Antoni Martínez

Presentació

La història de Ferran Sans i d'Antoni Martínez és la de dos homes amb vocació de servei cap a les persones més desfavorides de la societat, marcada per una sensibilitat social i una clara vocació religiosa i educativa. Des dels anys seixanta han deixat una profunda empremta al Senegal, país on han impulsat programes

d'escolarització d'infants i actuacions de tot tipus per millorar la qualitat de vida i el benestar a moltes comunitats.

L'homenatge que la ciutat de Terrassa els ret és una ocasió per fer balanç d'aquesta llarga trajectòria de treball constant i compromís solidari, que ha comptat sempre amb un suport constant des de la nostra ciutat.

Han fet el món una mica millor, han obert a molts nens i nenes la possibilitat d'accedir a l'educació, una eina clau per al progrés personal i col·lectiu. Han donat i donen una lliçó de dignitat, de convivència, d'humanitat, de solidaritat.

Hem pogut constatar sobre el terreny, al Senegal, els resultats d'aquesta dedicació altruista i il·lusionant cap als altres. La ciutat de Terrassa, que desenvolupa diversos projectes solidaris en aquest país, se sent orgullosa de la tasca d'aquests dos escolapis que han portat esperança i progrés a milers de persones i que expressen, amb la passió que posen en la tasca de cada dia, el caràcter d'una ciutat que vol ser una de les capitals solidàries del nostre món.

Pere Navarro, alcalde de Terrassa

Història

L'Antoni i en Ferran: escolapis al Senegal

El escolapis vàrem arribar al Senegal l'any 1963. Després d'un temps d'adaptació per conèixer la manera de ser i de viure de la gent i la seva llengua, se'ns confià la missió d'Oussouye, capital d'un departament de l'antiga regió natural de Casamance, al sud del país.

Ben aviat el tarannà escolapi dels primers arribats els va fer adonar de la mancança de formació i d'instrucció dels infants i dels joves del lloc, i es varen posar mans a l'obra per començar la tasca de promocionar escoles i llocs d'educació i d'ensenyament.

Quan van arribar a Oussouye ja hi van trobar una escola primària; la dificultat era que en acabar el cicle de primària, i per tal que els alumnes poguessin continuar, havien de marxar d'Oussouye cap a les grans ciutats, i per això van començar la seva tasca creant un col·legi de secundària, el Collège Joseph Faye, el 1968.

El fet és, però, que en tot aquell ample territori del departament només hi havia quatre pobles comptats que tenien escola. Els infants dels altres pobles o es quedaven a casa, que era el més normal, o feien quilòmetres per arribar-se al poble més proper que en tenia, sempre que hi hagués prou places. El grup escolapi va decidir d'organitzar petites escoles fins als pobles més apartats i per als més petits, que es podien desplaçar més difícilment. Eren escoles portades per monitors estables en cada poblat, la tasca del quals animava i coordinava l'Antoni. Ell va ser el primer qui,

amb piragua, amb moto o a peu, d'un cap a l'altre del departament (uns 40 km²) hauria de tenir cura d'aquestes escoletes que s'anaven creant à *la brousse* - les anomenàvem *écoles de brousse* (escoles rurals). En Mateu Trencs també se'n va fer càrrec després i durant molts anys.

L'Antoni va ser l'home de la *brousse* i de les illes. Destre en la conducció de la piragua amb motoret i sense, remant, i motorista de mena, es va passejar durant molts anys visitant els poblets més apartats. I coneixedor dels costums de la gent i de la seva parla, amb lèxic molt variat i adient en cada situació, es va passar moltes estones compartint amb la gent dels pobles, fent-se càrrec de les seves necessitats i de les seves joies, però sobretot organitzant activitats amb els infants i vetllant per les escoles.

Aquest va ser el primer brot de l'activitat escolàpia, de la seva acció d'educació i de promoció dels infants i dels joves al Senegal.

Però el departament d'Oussouye en concret va ser també l'origen d'una gran proliferació posterior d'institucions educatives. Allí on la gent ha estat sensibilitzada per l'educació dels infants, i allí on han sorgit persones formades i influents. Allí, l'Administració de l'Estat ha facilitat més la creació d'institucions educatives públiques, perquè està segura que la població en tindrà cura i que els resultats seran també

bons. Al departament d'Oussouye, avui, gairebé tots els pobles tenen escola primària i en el seu territori n'hi ha més de sis de secundària, del mateix nivell d'ensenyament que el Collège Joseph Faye, que per això mateix avui està cridat a canviar de cicle: per continuar sent innovador i per aportar quelcom més a la gent que ens va acollir.

El 1994 els escolapis que ja estàvem presents al Senegal, a Oussouye i a Dakar, la capital, vàrem fundar una nova comunitat a Sokone. Se'ns encomanava la missió de tenir cura de la comunitat cristiana del sector, que no arribava ni a l'1% de tota la població. També aquí la manca d'escoles i de llocs de formació ens va commoure. I és que no solament l'Administració tenia abandonada la regió, sinó que ni la mateixa gent, tots de tradició islàmica, no tenia cap sensibilitat per la formació cultural dels fills.

A Sokone vàrem organitzar un centre amb projectes per a la formació del jovent a la *brousse*, als pobles escampats per tota la sabana arbustiva del Niombató, més d'una quinzena d'escoles per als més petits.

L'Antoni, que el 1997 s'havia incorporat al grup d'escolapis de Sokone, va ser l'animador d'aquestes escoles, sobretot de les més apartades de Sokone. Amb un tot terreny, perquè els anys passen i pesen per tothom, recorria de banda a banda la missió, més d'un centenar de quilòmetres.

També aquí la nostra activitat va fer taca d'oli. Avui, d'aquestes escoles ja no en queda ni una. Però és que l'Administració i altres institucions han creat precisament escoles formals allí on la gent ja havia organitzat amb nosaltres escoles manifestant, doncs, interès per la

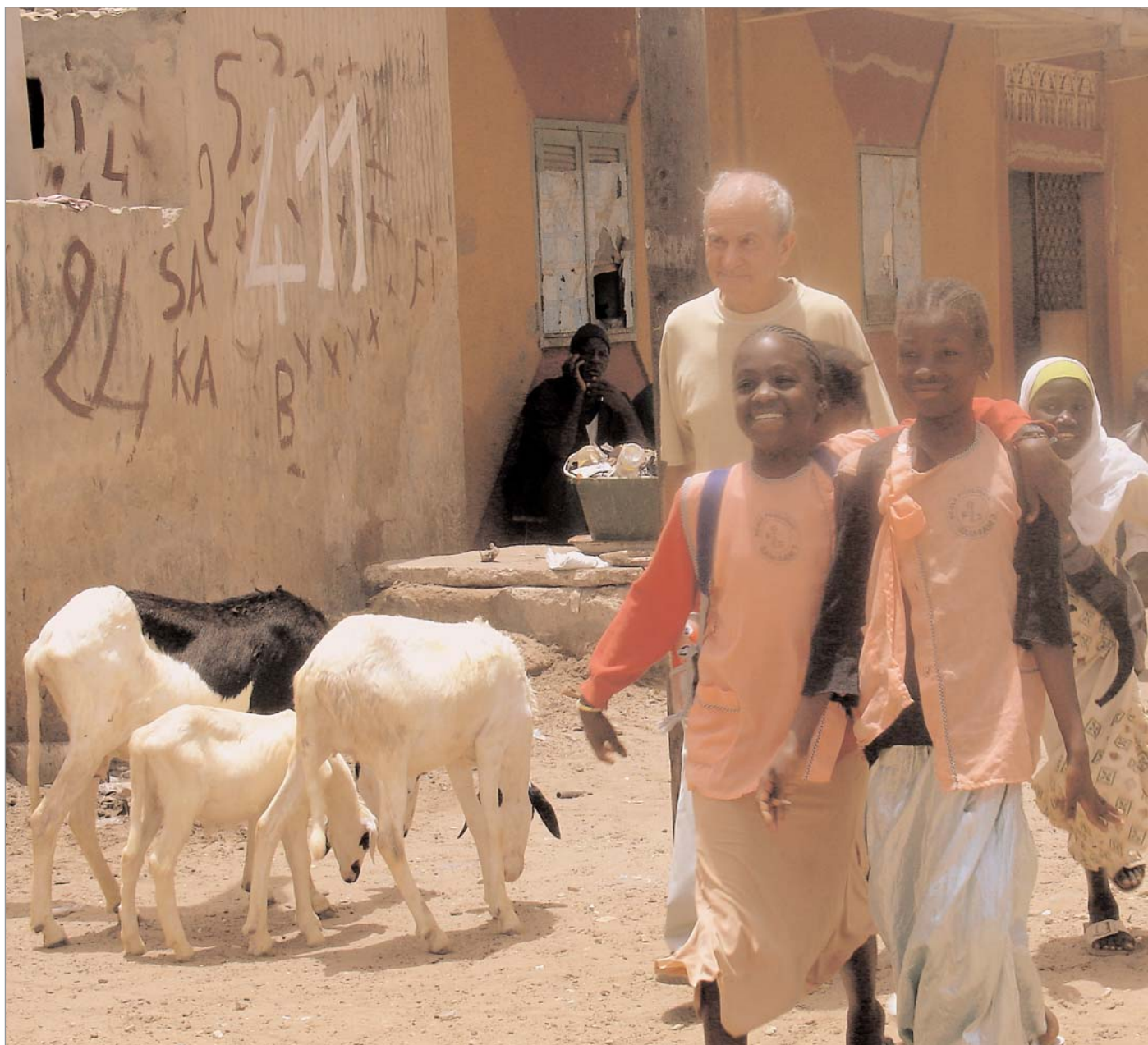
formació i instrucció dels seus fills. Ser pioner en alguna cosa sempre produeix satisfacció, però d'una manera especial quan constates que la feina feta suscita en d'altres, sobretot en aquells qui tenen responsabilitat, millores que irradien les mancances que la teva petita activitat denunciava.

També va ser pels volts dels anys 1993-1994 que, tenint en compte que el grup d'escolapis creixia al Senegal, vàrem decidir de crear una nova comunitat, aquesta vegada en un barri popular dels afores de Dakar. La missió que s'encomanava al petit grup era ser present en aquest mitjà de gent immigrant, mancats sovint dels serveis més elementals.

Com a escolapis ens va impressionar la quantitat d'infants, nois i noies, que no anaven a l'escola per haver passat de l'edat oficial per a la inscripció als establiments oficials, que de fet també eren insuficients per a tots.

En Ferran va ser l'ànima de la creació d'una ECB, (escola comunitària de base), gairebé gratuïta, que avui escolaritza més de 400 alumnes, més noies que nois. Escola arrelada al barri, on els pares tenen una gran participació i on es privilegia l'ensenyament pràctic i en la llengua del poble, el wòlof.

L'escola i la presència del grup escolapi, amb en Ferran al davant, van suscitar moltes millores per a la població del barri; no tant en noves institucions com en la sensibilització i l'organització de la població per a la millora social del mateix barri. El treball del grup escolapi, però el del Ferran en concret, amb els mateixos veïns, han donat els seus fruits, tant pel que fa a l'escolarització dels infants, com a les mesures

El barri de Sam Sam 3, a Pikine, és d'una notable pobresa

L'Antoni Martínez, el Père Antoine, a Sokone

En Ferran amb una col·laboradora

Els alumnes de l'escola de base aprenen en wòlof per passar al francès

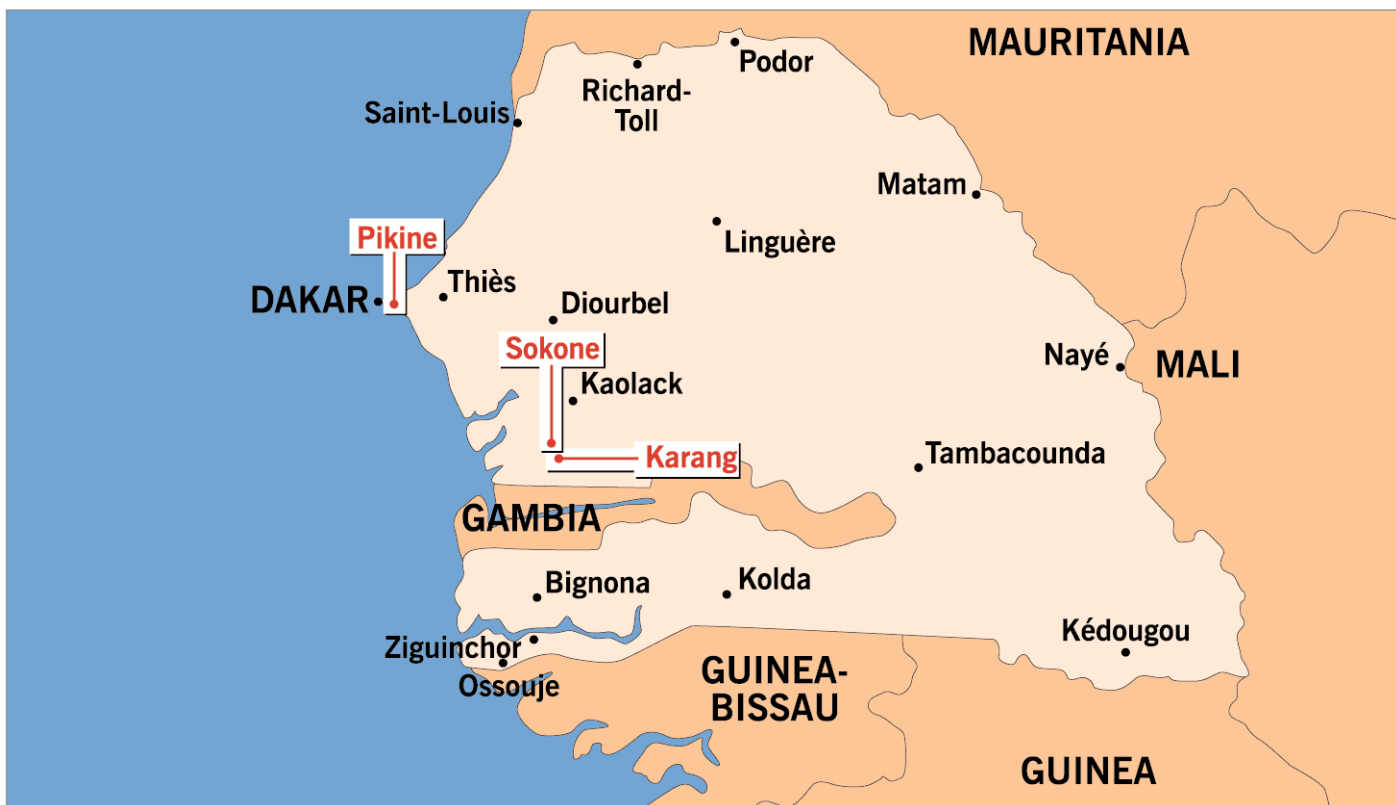
comunitàries per sanejar el barri, com a la formació i emancipació de les noies i de les dones. Això mitjançant la creació d'un centre de formació per a les primeres i de cooperatives de producció i venda, amb el sistema de micro-crèdits per a les altres.

Aquesta acció del Ferran i de la comunitat escolàpia ha fet, i fa, també taca d'oli. La comunitat escolàpia del Senegal ens va recordar que estem cridats a conviure amb la gent i hem de suscitar mitjans per al seu benestar, per a una vida, encara que senzilla, digna; educar els infants i formar els joves en aquest sentit és

la nostra tasca. Però en els altres conciutadans també suscita ànims per canviar la pròpia situació, buscant els mitjans necessaris -personal i administratius- per a les millores socials del lloc d'habitatge.

El treball de tots no és el de col·laborar perquè tots visquem al més humanament possible ensenyant-ho als infants; col·laborant amb els grans d'una manera concreta i real, és possible de fer un Senegal millor, una terra més acollidora i feliç per a tots. L'Antoni i en Ferran ens en donen testimoni.

Joan Florensa

Pikine (on trobem els barris de Thiaroye i Sam Sam), Sokone i Karang, escenaris del treball educatiu

Antoni Martínez i Egea

Antoni Martínez, el *Père Antoine*, se sent potser més senegalès que català i, afinant encara més, diríem que és un diula de pell blanca. Aquest terrassenc del barri de Sant Pere viu al Senegal des del 1965, quan hi arribà, als 25 anys d'edat, amb l'esperit de "missioner", vestit amb la sotana blanca i tocat amb el salakof. Arribà a un ambient exuberant de calor, color i negritud, on la gent vestia més aviat amb poca roba, i on el "missioner" colonial era un estrany. Quaranta-dos anys després de la seva arribada a l'Àfrica Occidental, està totalment compromès amb el desenvolupament de la regió de Kaolack, educant i treballant els infants i joves perquè puguin obrir-se camí al seu país.

Nat a Torrelavit (Penedès) l'1 de març del 1940, és fill d'Eladio, d'Almeria, i d'Aurora, també d'Almeria, de Canjáyar. Emigrà a Terrassa l'any 1910, perquè la seva família volia que estudiés. El seu pare, l'Eladio, volia emigrar a Alemanya, però en fer estada a Terrassa es va enamorar de l'Aurora, la seva dona, i s'hi va quedar a viure.

Llavors d'Almeria en deien la "tierra de las tres cosechas, a saber: esparto, legañas y mocos". Ara, amb la tècnica dels cultius gota a gota, és l'hort de mig Europa.

L'Antoni va ser el petit de quatre germans. Les tres noies que el precediren ja havien nascut a Terrassa. Ell va néixer a Torrelavit per un "accident laboral", em comenta

amb sorna. El seu pare treballava a la companyia d'electricitat Fuerzas y Alumbrados i el van destinar al Penedès. "Això feia, -comenta l'Antoni-, que a casa tinguéssim telèfon. És clar que ens el posà la companyia perquè el pare fos localitzable quan hi havia avaries, que llavors sovintejaven."

L'any 1948 la família Martínez va tornar a Terrassa i es va instal·lar en una casa del carrer de Roca i Roca, 59, al barri de Sant Pere, on el pare fabricava paperines i on encara resideixen dues de les seves germanes.

Estudis i vocació missionera

De primer va ser alumne dels Carmelitans, a l'avinguda d'Abat Marçet, per passar després a l'Escola Pia, on cursaria dos cursos de primària i el primer de batxillerat. Una malaltia greu, una pulmonia doble, li va fer perdre un curs, l'any 1949. Gràcies a la penicil·lina, que tot just començava a comercialitzar-se, i sobretot a les atencions del Dr. Astals, no va perdre la vida. "El meu pare -m'explica- havia d'anar a buscar el preuat antibiòtic a Martorell".

Va decidir ser escolapi. A l'edat de 14 anys, l'any 1954, el portaren a estudiar al seminari dels escolapis d'Allella (Maresme). Després cursaria el noviciat a Moià (Bages), per traslladar-se després al seminari de l'orde escolapi d'Irache (Navarra) on romangué dos anys, seguits de dos anys més estudiant teologia al poble d'Albelda de Iregua,

prop de Logronyo, a La Rioja. El darrer destí acadèmic fou Salamanca, on va cursar el tercer any de teologia.

"Quan era a Salamanca -m'explica l'Antoni- em vaig assabentar que el provincial de l'orde a Catalunya, el pare Llenas, promovia l'enviament de joves escolapis a la missió escolàpia del Senegal. Li vaig escriure oferint-me, i al cap d'una setmana m'enviaren a l'Institut Catòlic de Tolosa de Llenguadoc, per estudiar el darrer curs de teologia i aprendre francès."

"El 16 de juliol del 1965, als jesuïtes de Sant Cugat, vaig ser ordenat sacerdot escolapi i, després d'unes

vacances a Puigcerdà (Cerdanya), el mes de setembre partia amb destí a Dakar (Senegal), carregat amb quaranta caixes, -l'equipatge normal d'un missioner-, a bord d'un vaixell francès, el General Mangin. La travessia amb vaixell fins a Dakar durava més d'una setmana."

"Vaig arribar al Senegal, on els escolapis tenien tres capellans a la regió del sud del país, la Casamance, poblada majoritàriament per l'ètnia dels diula." La rebuda no fou precisament entusiasta. "A Dakar -explica- no em va venir a rebre ningú. Amb la meva sotana blanca

La infància de l'Antoni Martínez a Terrassa

i un barret adquirit a Terrassa, a la casa de les boines, segurament feia un gran efecte. D'entrada ho vaig veure tot negre -comenta, mig rient-. Al cap d'una estona de desembarcar em carregaren les quaranta caixes en un camionet i em vaig estatjar a la Procure, una residència per als missioners. L'endemà, un company escolapi va venir-me a cercar i plegats iniciarem el camí cap a la Casamance per unes pistes de terra horribles, ja que no hi havia carreteres i érem a l'època de les pluges."

Oussouye

"El meu destí inicial -comenta l'AntoineAntoni- era el poblat d'Oussouye, proper a Ziguinchor, on encara hi ha una casa dels escolapis. Sort que llavors només tenia 25 anys d'edat, i un no s'espanta fàcilment. En entrar en contacte amb la població, els veia a tots molt semblants i no entenia res, perquè parlaven en el diula matern i ben pocs sabien parlar francès. La gent vestia amb molt poca roba, només portaven un drap que servia per tapar-se les vergonyes de dia i per acotjar-se de nit."

"Els diules -m'explica- eren bàsicament animistes, anaven amb el fetitxe que els servia per comunicar-se, a través dels esperits dels seus avantpassats, amb el Déu creador de l'univers. D'aquests esperits ancestrals n'hi ha de bons i de dolents, als quals cal apaivagar amb ofrenes materials perquè no facin el mal.

En aquell context -reconeix- jo anava a "cops de creu", intentant convertir-los al cristianisme. A Oussouye teníem una parròquia formada per una seixantena de pobles que visitava periòdicament en un ciclomotor, i també algunes illes costaneres a les quals calia anar en piragua. Aquelles petites embarcacions feien cinc

metres de llarg per tres pams d'ample, i les movíem a rem, tot i que després ja hi incorporàrem un petit motor. Els parroquians de seguida em van conèixer com el *Père Antoine*."

"Malgrat que vaig fer amics i compartia amb els parroquians diula el "vi de palma" i era ben acollit, no podia fer la meva tasca pastoral. En un poble d'animistes, Youtou Efog, on anava tres dies per setmana des d'Oussouye, jo era el primer home blanc que veien. El bruixot de la circumcisió, anomenat Ampa Yaolil, un "yeyú" -que són els amos del foc i de la sang-, se'm va afillar."

"Aquell poble em cedí un terreny on vaig construir una escola d'alfabetització i una barraca d'habitació, feta amb tapiera de fang i una teulada de llauna. M'autoritzaren a predicar."

"Els escolapis subsistíem llavors de les aportacions de diners que ens arribaven des de les col·lectes que feia

L'Antoni, amb la família, quan fou ordenat sacerdot

un escolapi que residia als Estats Units d'Amèrica. Els diners que ens enviava permetien fer-nos la vida.

L'any 1969 va venir a visitar-me un grup de set metges terrassencs, entre els quals el Dr. Astals. Un dels visitants, el Dr. Avellaneda, va rodar un film titulat *Kasoumaye Père Antoine*, que va obtenir alguns premis en concursos de curtmetratges celebrats a Madrid i a Andorra.

Diembering

"L'any 1971 em van enviar a una altra missió, ara a l'illa de Diembering, on vaig passar quatre anys i on vaig construir una església. El 25 d'agost del 1974 vaig tenir-hi un greu accident: em va explotar un trabuc a les mans quan intentava foragitar una cabra que cada dia entrava al meu tros plantat d'arròs."

Aquell fet el té ben viu en la memòria: "Vaig carregar el trabuc i en disparar-lo va sortir el tret per la culata. Les estelles de la culata, que era de fusta, em van penetrar a

la panxa. Com que no hi havia el transbordador en funcionament, vaig ser evacuat de l'illa en una avioneta fins a l'hospital de Ziguinchor, on vaig ser operat i curat de les ferides. Per sort no tenia cap budell perforat i me'n vaig poder sortir prou bé."

"Aquell 1974 vaig demanar un any sabàtic -que en realitat duraria vuit mesos- per fer un reciclatge a Barcelona. A les tardes anava a fer classes de francès i mecanografia als gitanos del barri de la Mina, a Sant Adrià del Besòs. Per fer aquelles classes gastava més diners en transport del que em pagaven, però l'experiència va valer la pena."

Molomp

El juny del 1975 retornava al Senegal, destinat aleshores a la regió de Molomp, també situada a la zona d'Oussouye, per exercir de capellà. "A Molomp i entorns vaig construir algunes esglésies, finançades amb l'ajuda catòlica internacional procedent de Suïssa. Els suïssos mai no em donaven el total del pressupost que jo els

Vestit de "missioner" entre els joves diula

Amb uns joves senegalesos

presentava. En demanar aclariments em van dir que normalment "s'inflaven" els pressupostos que es presentaven. Vaig protestar ardidament: jo calculava el pressupost exacte i si no m'aportaven tots els diners, les esglésies no podien ser acabades. Els suïssos no entenien aquesta sinceritat. Vaig dir-los: "Si els capellans no diem la veritat, qui la dirà?" La pràctica general, però, d'inflar els pressupostos per demanar ajuts, lamentablement encara persisteix."

Dakar, Yaoundé, París

"Després, els anys 1989 i 1990 vaig ser el rector de la comunitat escolàpia de Dakar, que era distribuïda en diverses cases. Allà regentava l'església del barri dels Màrtirs d'Uganda. Aquell darrer any el viceprovincial de l'orde al Senegal em va demanar de traslladar-me al Camerun. Vaig renunciar voluntàriament al meu càrrec de rector a Dakar per instal·lar-me a la capital camerunesa, Yaoundé, on teníem un grup de joves estudiants al seminari, i on els dos sacerdots portàvem la parròquia del barri de la Cité Verte. A Yaoundé vaig ser-hi fins a l'any 1994."

"El juliol d'aquell any vaig tornar a Europa, a París, per fer uns cursos de reciclatge a l'Institut Catòlic de la Sorbona. Allà treballava mitja jornada a la comunitat cristiana del barri de Pantin, i l'altra a la parròquia de la comunitat espanyola de Chaio."

Sokone

"L'any 1996 vaig tornar al Senegal, a la localitat de Sokone, al Niombató, situada a 45 quilòmetres de la frontera amb Gàmbia. Allà l'ètnia dominant correspon a la

Els primers anys a Oussouye

família dels mandinga. La comarca de Sokone, amb noves terres de conreu disponibles, acollí camperols immigrants des d'altres indrets del país, d'ètnies com els serers, procedents del Sine i del Saloum, els wòlof, del nord, els diula i els manjakes del sud, els peuls o els kofaguis, de l'est... una diversitat cultural molt interessant."

"Potser a causa d'aquesta immigració interior, la regió de Kaolack, on es troba Sokone, era llavors una de les menys escolaritzades del Senegal. Allà vaig construir la parròquia i hi iniciàrem l'alfabetització amb les anomenades *écoles de brousse* (escoles rurals). En vàrem fer funcionar tretze, cada una dotada amb un mestre, finançades amb l'ajut que rebia dels catòlics de Suïssa."

El Centre Catalunya

"La necessitat d'alfabetitzar els nois i noies que aprenien un ofici, per tal que coneguessin l'aritmètica i poguessin esdevenir uns bons oficials en el seu ram, ens va plantejar la construcció d'un centre de formació i d'acollida de joves que s'anomenaria el Centre Catalunya. En principi es va

sol·licitar ajut al Vaticà, que el va refusar i es va construir amb l'ajut de diverses ONG com ara Mans Unides (un projecte finançat en part per Terrassa Solidària) o Caldes Solidària.

El Centre Catalunya facilita l'escolarització d'infants i de joves i educa també els adults per mitjà de l'escola de pares. Un altre objectiu, a banda de la formació, és l'acollida de nois i noies de poblacions rurals per tal que puguin continuar els estudis de secundària, a més de la promoció de les dones, del voluntariat juvenil i de la contribució a la lluita contra l'atur i l'emigració del jovent de la zona vers les poblacions de la costa o vers la capital, Dakar, on alguns, els més agosarats, intentaran fer el salt cap a Europa. En aquesta dramàtica "aventura", algun jove hi va deixar la vida i el testimoni d'altres que van fer la travesia amb "cayuco" ha servit per dissuadir altres joves que volien intentar-la."

El Centre Catalunya el regeix l'associació Afodege, una institució integrada per l'Escola Pia i per l'Ajuntament de Sokone, que compta amb un gran prestigi popular, ja que és el centre de reunió dels joves. Des de Sokone s'han impulsat altres projectes educatius a la comarca.

L'escola agrícola de Karang

"Al sud de Sokone -comenta l'Antoni-, prop de la frontera amb Gàmbia, hem construït, amb l'ajut internacional com el de Terrassa Solidària, una granja-escola per a nois i noies que es vulguin dedicar a l'agricultura i la ramaderia. La granja-escola de Karang la inaugurarem l'any 2004. Disposem de plantacions d'arbres fruiters, d'hort, de granges de gallines i porcs, i estables d'ovelles, vaques i cavalls que es treuen regularment a pasturar pels entorns.

Els alumnes que hi fan estada apliquen els coneixements a les seves terres."

L'internat de Toubakouta

"Entre Sokone i Karang, construïrem i encara tenim en funcionament un internat perquè els estudiants de les comunitats rurals puguin continuar els estudis. L'internat, que acull una cinquantena d'alumnes entre nois i noies, és situat al davant del SEM (l'escola oficial de secundària). El mateix director musulmà de l'escola -allà són de l'ètnia sosé- va demanar-nos als escolapis que construïssim aquest centre, que disposa d'una sala polivalent i dels pavellons on els estudiants resideixen entre setmana. El dissabte i el diumenge tornen a la comunitat amb la seva família."

L'Antoni Martínez, el *Père Antoine*, s'organitza la setmana per poder assistir als tres centres de Sokone, Karang i Toubakouta, i encara els dissabtes a la tarda i els diumenges al matí oficia la missa en altres poblats. Potser per tot això ara que l'han fet tornar, quan ho anuncià, els alumnes de l'internat no varen poder dormir en tota la nit.

Jaume Valls i Vila

L'Antoni amb el joves agricultors de la granja de Karang

Ferran Sans i Pascual

En Ferran Sans és una persona d'aspecte tímid, però d'una gran fortalesa interior. El seu coratge, el compromís i la passió per educar els nois i noies de condició humil, l'han portat des del barri de les Arenes de Terrassa fins al de Sam Sam, al municipi de Pikine, una de les poblacions suburbials de Dakar.

Allí, en un entorn de pobresa severa ha estat l'impulsor de l'Ekkol Kalasans, un centre educatiu de primer ordre, una escola comunitària, que permet a molts infants rebre un ensenyament de qualitat com a eina per obrir-se camí a la vida. Prop de l'escola Kalasans s'ha bastit el Centre Femení per tal de preparar les noies professionalment, i encara en la línia de l'escola de Sam Sam, ha entrat en funcionament un nou centre al barri de Thiaroye, també al municipi de Pikine.

Des de Terrassa i, més concretament des de l'Associació de Veïns de les Arenes, la Grípia i Can Montllor, es va organitzar el suport a la seva obra mitjançant l'entitat Amics d'en Ferran, que des del 1996 compta amb el suport de l'Ajuntament a través del programa Terrassa Solidària. En els darrers anys, des de la Fundació Educació Solidària de l'Escola Pia, també es dona suport a l'obra d'en Ferran.

En Ferran, nat a Barcelona, el 4 de novembre del 1945, fou el quart fill de Carles Sans Vallès i Maria Pascual Sanmartí. Estudià la primària i el batxillerat (1950-1961) al

col·legi dels escolapis de Sarrià, on anaven els seus tres germans grans. Amb en Ferran, al qual he tingut el goig de visitar en tres ocasions al seu recer de Sam Sam, vàrem mantenir aquesta conversa que transcriu:

"El nostre pare -m'explica- era decorador i feia feines al col·legi dels escolapis de Sarrià com ara la decoració del saló d'actes i d'algunes classes. El darrer any (1961), érem set germans que anàvem a aquesta escola." I afegeix: "No vaig aprovar la revàlida (que es feia al sisè curs de batxillerat) i la vaig haver de treure durant els meus estudis de filosofia a Navarra."

Entre els mestres que deixarien empremta en la seva formació, recorda el Sr. Catalina, el Sr. Jesus Garcia Tolsà, i el Sr. Lluís Miret. I en Ferran continua:

"Però sobretot a dos escolapis: el P. Pau Gaeta, que em va iniciar als moviments de joves, i un detall curiós és que amb ell vaig venir per primer cop a la meua vida a Terrassa, a una reunió de joves, probablement entre el 1960 i el 1961. L'altre escolapi, el P. Adolf Garcia-Duran, el germà gran del nostre P. Alexandre o Chinchachoma. Tots dos van animar la meua vocació escolàpia."

Per què et vas decidir a fer-te escolapi?

El desig de ser sacerdot em venia de petit, potser fins i tot des dels sis anys. Si em preguntaven què volia ser, responia sacerdot. Després, aquell desig es va anar concretant: es tractava de voler servir els altres i això ho

En Ferran, voltat d'alumnes de l'escola Kalasans

veia realitzat en el ministeri d'un sacerdot. A cinquè i sisè de batxillerat la meva mare em va ajudar a decidir entre ser capellà del clero secular, frare caputxí o escolapi. Vaig entrar al seminari dels escolapis de Moià als setze anys. La vocació, com he dit, era fer un servei als altres, conseqüència lògica de la meva fe en Jesucrist. El creixement en la fe en Jesucrist, en la seva estimació i en el desig de servir els altres, especialment els més necessitats, van anar creixent harmònicament durant la meva formació al seminari: un any a Moià, dos anys de filosofia i batxillerat superior a Navarra i tres anys de teologia a Logronyo (La Rioja).

Com arribares a les Arenes, a l'escola Joan XXIII?

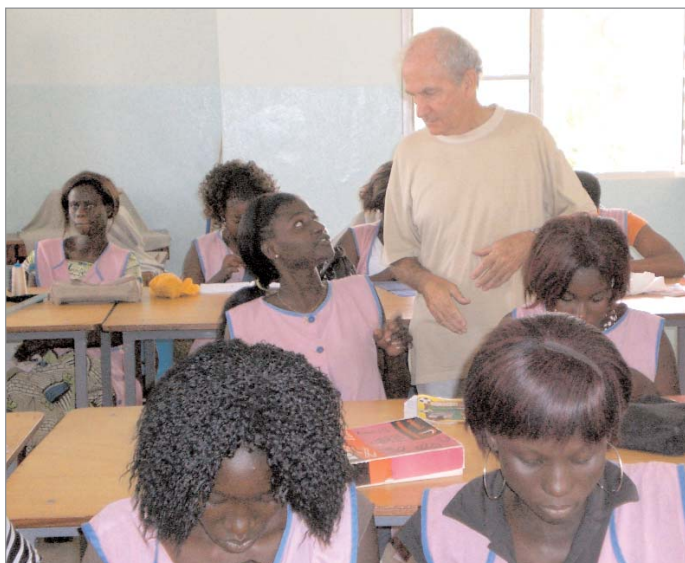
Terrassa va ser la meva primera destinació. Per a mi va ser la gran descoberta. Va anar així: el nostre curs del seminari va ser el primer que va interrompre els estudis eclesiàstics (estàvem a La Rioja i havíem de continuar després a Salamanca) per anar a fer dos anys de treball concret a una escola, a Catalunya. Va ser un gran encert, perquè tant de temps només ficat al seminari i als estudis (del 1961 al 1968) m'havien apartat molt de la realitat social. Érem set escolapis catalans els qui tornàvem a casa. El millor va ser que ens van deixar triar entre tres

ciutats de destinació: Terrassa, Sabadell i Granollers. L'incentiu de Terrassa, per a mi, era que hi havia una escola molt interessant en una barriada: l'escola Joan XXIII de les Arenes. Em vaig assabentar d'aquesta existència perquè, estant al tercer curs, al seminari de La Rioja, l'Alexandre Garcia Duran ens va fer una visita i ens en va parlar. Corresponia amb els meus ideals de treballar amb gent marginada, en un servei que jo considero essencial. Així que vaig arribar a Terrassa el curs 68-69 i vaig tenir la gran sort de poder treballar els matins a can Colapi (al Centre) i a les tardes a les Arenes. El segon any ja vaig treballar matí i tarda a les Arenes, i em vaig incorporar a la seva comunitat, junt amb el Pare Alexandre i el Pare Esteve Ascacíbar. A les Arenes - continua-, ho vaig aprendre gairebé tot. En tots els camps: el professional, perquè a l'escola hi havia un equip pedagògic interessantíssim, amb un treball

fantàstic. En el nivell pedagògic, en el sindical, en el nivell de recerca, de renovació, també en el nivell humà... I en el camp de la fe, no en parlem: tothom coneix l'equip sacerdotal que hi havia aleshores als barris de Sant Llorenç, Ca n'Anglada i les Arenes-la Grípià. No solament els capellans, sinó també els laics: catequistes, jocistes, gent molt compromesa. En el camp social també vaig aprendre moltíssim amb l'associació de veïns que tots coneixeu, amb el Benito al capdavant. I amb l'esplai, i el Centre Juvenil... En fi, ha estat una etapa riquíssima de la meva vida de la qual encara visc, perquè no faig més que continuar: fent escola, fent barri, fent comunitat, treballant al costat dels nens, dels joves i dels grans.

Què et va motivar a anar-te'n al Senegal?

Va ser una proposta feta pel superior dels escolapis, l'any 1989, just abans de començar el curs escolar. I coincidia amb la situació a què havíem arribat la comunitat escolàpia de les Arenes: ens plantejàvem d'anar a un altre barri (p. ex. Vilardell) perquè el barri de les Arenes gaudia ja de molts avenços que la gent havia conquerit de mica en mica i sòlidament. Estava clar que la situació del Senegal també era una situació de moltes necessitats i que valia la pena anar-hi. Però no ho vam decidir en un dia: va ser durant tot el curs 89-90, parlant-ne amb els mestres de l'escola Joan XXIII, amb l'associació de veïns, amb els joves monitors de l'esplai, amb els joves del Centre Juvenil, amb la gent de la comunitat cristiana... Crec que tothom va veure clar que el canvi era bo de fer, tot i que sabem dues coses: a tot arreu hi ha feina si hom vol treballar-hi i ningú no és imprescindible en cap lloc ni en cap feina.

Entre les alumnes del Centre Femení de Sam Sam

I amb el Centre Martin Luther King?

Els tres primers anys a Dakar els vaig passar en un barri, diguem-ne de classe mitjana, tot i que allí sempre està tot barrejat, riquesa i pobresa. I la meua feina va ser la de col·laborar en aquest Centre Martin Luther King, creat per un escolapi barceloní, en Paco Garcia de Haro. L'objectiu d'aquest Centre era doble: d'una banda, treballar amb els moviments associatius de joves, donant-los l'oportunitat de realitzar un servei com a voluntaris i fent que aquests moviments prenguessin consciència de la seva importància en el desenvolupament del país. D'altra banda, lluitar en el camp concret de l'educació, a favor de l'alfabetització, donat que al Senegal l'índex era baixíssim: només un 21% de la població estava alfabetitzada!

Es van fer programes als quals l'UNICEF va donar suport. Primer es tractava de donar una formació a aquests joves voluntaris; després, o durant l'etapa de formació, cadascun d'ells havia de fer la sensibilització d'un barri, el seu estudi, en vistes d'obrir-hi classes d'alfabetització. Vam arribar a tenir 50 voluntaris que pertanyien a set moviments associatius diferents. Estàvem presents en 50 barris diferents de Dakar i rodalies. Jo formava part de l'equip pedagògic i recorria aquests diferents barris visitant cadascuna de les classes i seguint el treball dels voluntaris. Això em va permetre conèixer bastant tots els barris de la regió de Dakar.

Quines foren les teves impressions en arribar a Pikine?

Primer vaig anar a viure-hi. No es pot treballar en l'ensenyament en un lloc si no coneixes bé el medi, i per

conèixer-lo bé, hi has de viure. Del 1993 al 1996, amb el Paco Garcia de Haro, vàrem viure de lloguer en una caseta a un dels barris de Pikine, o més ben dit, a una municipalitat com Pikine anomenada Guédiawaye (300.000 habitants). Encara no era un barri diguem-ne... pobre. De Guédiawaye vam venir, el 1996, a l'actual barri on som, Sam Sam, que pertany al municipi de Pikine. Les meves impressions en arribar-hi foren que estava en un barri com el de les Arenes als anys seixanta: sense aigua a les cases, sense llum ni a les cases ni als carrers, amb moltíssima brutícia, sense prou escoles per als nens, sense... sense... I la gent, senzilla, joiosa, acollidora. Però això també forma part del caràcter senegalès. Una gran diferència social amb la gent de les Arenes: allà, a Terrassa, es vivia un creixement econòmic, hi havia feina. Aquí hi ha una quantitat enorme d'atur i es viu completament al dia: es la lluita per la supervivència.

Com pren força la idea de construir l'escola Kalasans?

Els escolapis del Senegal teníem aquest projecte des del 1990: construir una institució educativa popular, en un barri necessitat. Els anys precedents al 1996 van ser de preparació. Aquell any definírem amb en Paco el tipus d'escola: una escola comunitària de base, en el sector més necessitat, Thiaroye (només amb un 50% de nens escolaritzats). El tipus d'escola era la que trobàvem més adequada, fins i tot com a alternativa al sistema vigent, per les característiques següents: una escola adreçada a nens i nenes grans (de 9 a 14 anys), que ja estaven perduts pel sistema educatiu (no tenien opció a entrar en una escola pública) i en preferència noies (en un 65%),

perquè per l'estructura social, estaven més marginades. L'ensenyament es feia d'entrada en llengua nacional (wòlof), vehicle molt més ràpid per aprendre a llegir, escriure i calcular, i més adient amb llur cultura. La formació de base, donada en els quatre anys, permetia no només recuperar el temps perdut, sinó que a la fi d'aquest cicle els nostres alumnes es presentaven a l'examen oficial d'accés al cicle mitjà i, si aprovaven, tenien una plaça als instituts de l'Estat. També oferíem aprenentatges pràctics, professionals, que els preparessin per a la vida: oficis de sastre, d'agricultor, d'avicultor i, finalment, d'informàtic. Totes aquestes matèries entraren en el programa educatiu, al costat de les matèries tradicionals.

Quan comences un projecte no saps el que vindrà després. Però l'experiència m'ha ensenyat que de seguida es troben col·laboradors per tot arreu i quan la feina esdevé col·lectiva s'avança gràcies a tots. Els

Cucanya, al barri de les Arenes

resultats actuals eren inimaginables al començament, però la solidaritat ho ha fet possible.

Quan i com neix el Centre Femení?

Al segon any de funcionament de l'escola Kalasans, el director, un escolapi senegalès, va considerar important arribar als joves més grans de 15 anys d'edat i va obrir els cursos de tarda. De mica en mica, com que la majoria eren noies, aquests cursos van convertir-se en classes de costura i alfabetització per a les noies. L'any 2002/2003 va venir a Sam Sam una monja que tenia una experiència de treball amb noies i dones al Camerun de més de vint anys, i va donar un nou impuls a aquestes classes de tarda. D'aquesta manera es va poder augmentar el nombre d'hores del curs i el nombre d'alumnes. Llavors ja no hi cabíem tots a la mateixa escola i això motivà un nou projecte: la creació d'un Centre de Formació Professional Femenina, independent de l'escola Kalasans, tot i que portat també per nosaltres, els escolapis. Semblava un somni, ja que al barri no hi havia gairebé espais disponibles, però el somni s'havia fet realitat: un Centre Femení que és una joia per al nostre barri i per a Pikine mateix.

Com s'interioritza el contrast entre el Senegal i Catalunya?

Quan vinc a Barcelona, cada dos anys, evidentment que no faig cap comparació: no és bo. Són dos mons completament diferents: l'un ric, fins a un consum a vegades innecessari, amb molts defectes o carències a nivell espiritual i al mateix temps amb gent ben conscient i solidària, plena de valors. L'altre, pobre econòmicament,

condicionat o dependent, mancat de molts recursos, però ric en valors humans i espirituals.

Jo no puc viure tots dos mons al mateix temps: canvio de xip i m'adapto. Intento viure sempre la realitat en la qual visc. Ara, això sí, hi ha opcions de base a les quals hom no pot renunciar. Quan vinc a Barcelona continuo essent un ciutadà del barri de Sam Sam que ha vingut a visitar (i amb molt de gust, amb molta joia i reconeixement) la família i els amics. Moltes activitats de les que faig tenen relació amb la feina d'allà. Tot forma una unitat. Però gosar dir com han de viure o s'han de comportar els ciutadans del primer món, no trobo que sigui encertat, perquè cal viure en aquest món per saber com actuar.

Una altra cosa fora pensar a nivell sociopolític i econòmic. Aquí sí que podríem veure relacions i lligams, no comparacions, entre aquests dos mons. Només un exemple: el deute extern. En realitat, qui deu a qui? Si pensem en tants anys de colonització (sovint esclavatge i explotació) entre Europa i Àfrica, entre els països europeus i el Senegal, què direm sobre qui deu a qui? Si parlem de valors humans i religiosos, sense comparar, podrem observar les riqueses d'uns i altres i aprendre molt mútuament. I veure'n també possibles mancances.

Al Senegal, per exemple, l'acolliment de l'estranger és una preuada virtut, una herència cultural que ells anomenen *teranga*. Molts joves que vénen a fer de voluntaris aquí descobreixen altres valors, queden encisats pel nostre país: quins valors troben que no troben a Europa? La joia de viure n'és un de poderós. En canvi, aferrar-se massa a la tradició pot anar en contra del canvi, a favor d'un cert fatalisme.

L'acolliment que alguns europeus (mai no hem de generalitzar) fan als estrangers no és gens bo, a vegades és

més aviat racisme. Caldria revisar en profunditat el fenomen de l'emigració (o immigració): qui no té emigrants a la seva família? Però hi ha valors a Catalunya que són molt exportables, com són la solidaritat, l'organització en col·lectiu o l'esperit crític. Quan torno després de fer vacances al Senegal, vaig ple d'aquests valors i sé que la feina que continuaré fent no serà solament meva: molta gent, molts amics i els familiars també hi estaran implicats.

Jaume Valls i Vila

Educar arreu: la tasca d'en Ferran

El saló d'actes de l'escola Kalasans a punt de celebració

Testimonis

Ramon Francolí

Una reconeixença és l'acció d'agrair un favor, un servei; una manera d'expressar el sentiment de gratitud vers una persona o un col·lectiu.

La concessió de la Medalla de la Ciutat a l'Antoni i en Ferran, de segur, vol ser un senyal visible que ha de permetre fer evident tota l'actitud de servei que ambdós ens han mostrat al llarg de molts i molts anys en la seva feina, ben a prop d'aquells que més ho necessitaven.

No entraré en el relat i el detall de tot el que han fet; els conec una mica i que es parli d'ells més aviat els provoca una certa "incomoditat" i segur que en altres apartats d'aquesta publicació ja se'n fa esment; prefereixo parlar del sentit i intenció que em sembla que han tingut la major part de les seves accions i també recollint el seu relleu, com tots plegats -persones, entitats i administracions- hem de ser capaços de seguir treballant amb SENTIT en aquest territori de la cooperació. Un sentit que ha d'anar deixant de banda la idea d'entendre la col·laboració solidària com una ajuda, un subvenir a les necessitats des de plantejaments unidireccionals per poder anar virant fins arribar a un concepte de cooperació, entesa com a col·laboració mútua entre agents i de benefici mutu pels que hi intervenen.

Aquesta variació, que és un canvi en la manera d'entendre, ho ha de ser també en la manera d'actuar de totes aquelles entitats, institucions, administracions... que d'una forma o altra intervenen en el procés.

Unes actuacions que passen indefugiblement per atorgar un major protagonisme als receptors, població local, emigrants... en la definició, articulació i seguiment dels projectes, per tenir la capacitat d'establir projectes recíprocs i propiciar la incorporació d'agents locals en els nivells de responsabilitat; tot presidit per uns criteris d'actuació en el disseny dels mateixos projectes, i dels programes i campanyes de difusió i sensibilització.

Anar treballant en la línia d'aquests objectius ja és un bon pas endavant, però entenc també que la nostra tasca encara té un altre estadi d'actuació, un nivell que potser no és tan mediat però sí que és, sí que pot ser llavor de futur. Em refereixo -i aquí també tots hi som cridats a participar-, a saber presentar i oferir espais i recursos que ens ajudin a una educació pel desenvolupament. Un treball que necessàriament ha de contenir processos d'informació i sensibilització que ens acompanyin a nivells més alts de conscienciació. Avançar cap a una visió més global, més general. Saber prendre distància d'anàlisi del projecte més proper i poder entendre com afecta aquesta i és afectat per la globalitat. Una manera de "veure" diferent que ens ajudi a fer una reflexió també sobre el propi concepte de desenvolupament, que en molts casos hem entès com una frontera entre nivells econòmics, geogràfics i territorials.

La lluita contra la pobresa, contra l'exclusió, no es limita, no la podem limitar a determinades àrees geogràfiques;

afecta qualsevol espai físic on imperi la desigualtat i la injustícia.

Treballar en les línies apuntades, la cooperació i l'educació pel desenvolupament, ens pot ajudar a avançar vers una societat civil activa preocupada pels temes col·lectius, reclamant espais de presència i participació real i que no s'acontenti a donar solament cobertura a les

necessitats, sinó que maldi per assolir TOTS ELS DRETS I PER A TOTS.

Aquesta reconeixença que avui es fa a l'Antoni i el Ferran ha de ser un motiu més per continuar dedicant temps i esforç.

Les estructures són importants, però les actituds esdevenen imprescindibles.

La nova escola de Thiaroye, un altre barri de Pikine

Sebastià Miralda i Angel Copete

Naixement dels Amics d'en Ferran

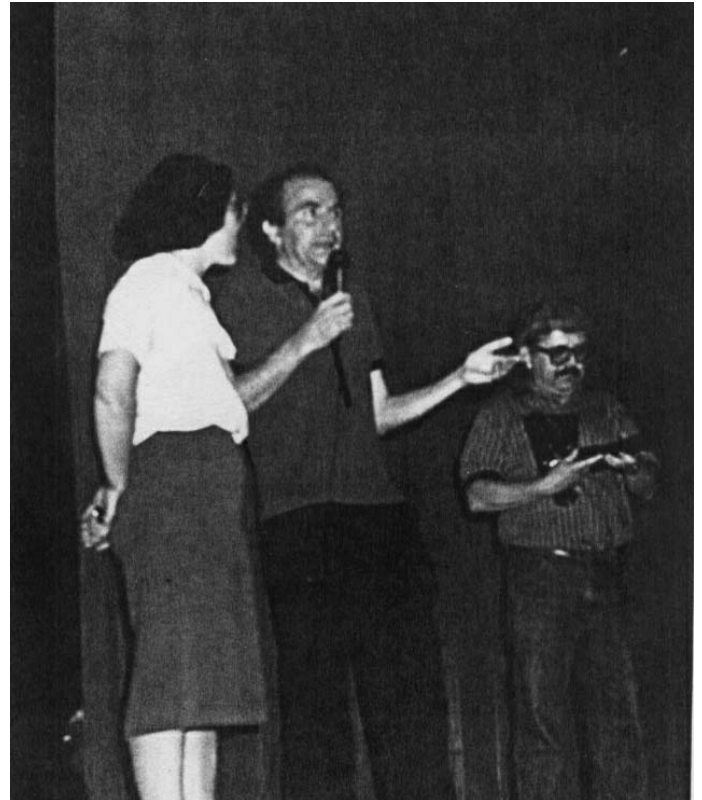
Un gris vespre de desembre del 1994 ens reuníem a l'aula de música de l'escola Joan XXIII del barri de les Arenes de Terrassa una colla de gent vinculada al Centre, al barri i, molt especialment, a la figura d'en Ferran Sans, el qual des del Senegal ens suggeria, més que ens demanava, algun possible ajut per a la tasca que estava duent a terme al suburbi de Guédiawaye, a Pikine, als afores de Dakar.

D'aquella reunió entre alguns mestres de l'escola, un grupat d'antics alumnes i alguns veterans lluitadors de les primeres reivindicacions del barri va néixer la Comissió d'Amics d'en Ferran.

Una setmana més tard tothom aportava les seves iniciatives i així naixia el 1r. Ral·li de la Solidaritat Terrassa-Dakar. A partir del gener del 1995, des de l'escola Joan XXIII emanava un manifest al barri i a tota la ciutat que recordava la figura d'en Ferran Sans i promovia activitats múltiples per a la recollida de fons.

Assemblees de veïns, actes audiovisuals de promoció, festivals de teatre i dansa, trobades esportives, venda de samarretes, adhesius, notes de premsa, entrevistes a les emissores de ràdio i TV locals... i un compte obert permanent que ha rebut un corrent continu d'aportacions. Tot menat des de l'escola, que a més ha fet captacions anuals entre alumnes i professors per als Amics d'en Ferran i ha rebut subvencions de la Regidoria i el Consell

Municipal de Solidaritat de l'Ajuntament, que s'ha vist atret i arrossegat per l'abast de la feina solidària. Tot això ha completat recursos econòmics que han permès la construcció de l'escola Kalasans, el Centre Femení i l'escola de Thiaroye, amb el seu equipament, i afrontar, a més, les despeses de mestres i monitors.

Acte a l'escola Joan XXIII

Amics d'en Ferran, del barri de les Arenes

Joan Rofes

En Ferran i la parròquia

No podem deixar de costat la seva relació amb la parròquia d'Ègara, que en aquells anys es va convertir en refugi i suport de tots els que lluitaven contra la feroç dictadura.

La seva actitud profunda de fe cristiana el va comprometre amb l'equip parroquial en la defensa dels drets humans més elementals i que constantment eren trepitjats.

En diverses actuacions policials i repressives contra els responsables de la parròquia: persecucions, detencions,

denúncies, atemptats, incendis, provocacions per part de tots els estaments franquistes... sempre va restar al peu del canó i donant ple suport a aquella lluita esgotadora, però sempre esperançada.

I una anècdota "xistosa", per acabar, que recull el llibre de Pep Ricart sobre la capella que es va construir en aquella època al costat del centre Social de les Arenes: "És simptomàtic que els hereus polítics i, en més d'un cas, també de sang, d'aquells que cremaren les esglésies el 1936, construïen el 1975 una capella."

Terrassa Solidària ha contribuït a fer realitat els projectes d'en Ferran

Comptes transparents amb decisiva aportació terrassenca

Rafa González

Los caminantes

Los caminantes se constituye en 1970, siendo un grupo de jóvenes entre once y quince años con ganas de hacer cosas y la actividad principal son las excursiones a la montaña. Los monitores de este grupo fueron Ferran Sans y Emilio Carbonell, un experto excursionista.

Nos llamábamos los caminantes porque hacíamos excursiones andando, como de Terrassa a Talamanca, Terrassa-Rellinars, Terrassa-Montserrat, Terrassa-la Mola-Montcau, etc... y también travesías como las de Espot a Caldes de Bohí, de Sant Celoni a Calella por el Montnegre y muchas más.

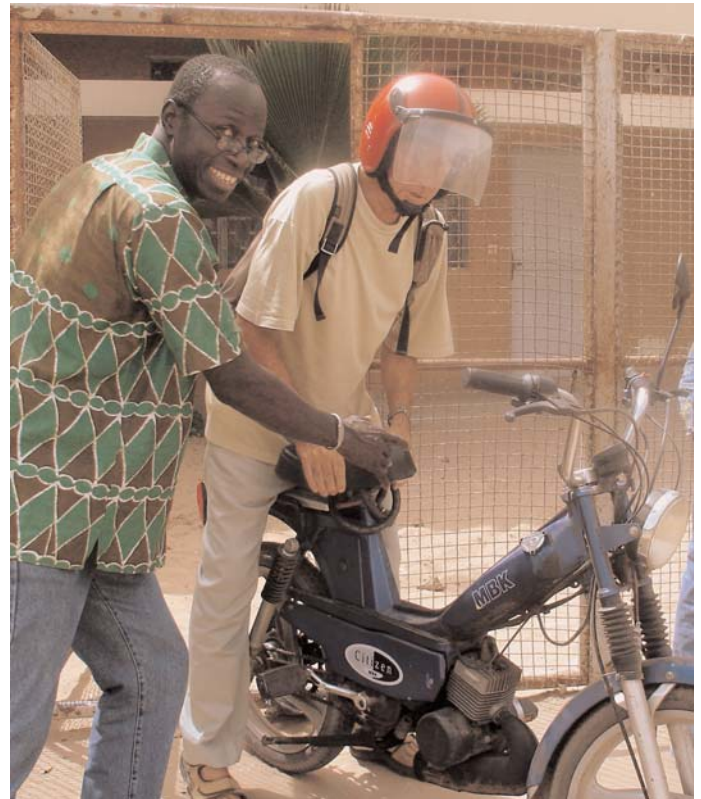
Los caminantes nos reuníamos los lunes en un local del colegio Juan XXIII y allí se programaban las excursiones de semana santa, verano y navidad, y cada mes se hacía una excursión de un día o de fin de semana.

El objetivo de los monitores era que nuestro tiempo libre (que era mucho), fuera tiempo formativo. En aquellas reuniones aprendimos a estar, escuchar, y a organizarnos. En las excursiones aprendimos a convivir, compartir y sobre todo a comportarnos. Todo este proceso era lento pero fue muy positivo.

El final del grupo fue en 1974, cuando algunos integrantes se hicieron monitores del grupo infantil, y otros se fueron al club juvenil del barrio. Perdimos el contacto con Emilio Carbonell, que vivía en Barcelona.

Ferran siguió en el barrio trabajando con grupos de chavales, con su objetivo: que el tiempo libre fuera formativo, hasta que marchó al Senegal.

De aquel grupo de los caminantes, del movimiento infantil, del club juvenil, de la escuela Juan XXIII, del centro social, con gente de dentro y fuera del barrio, nació Amics d'en Ferran.

El nou director de l'escola Kalasans és un camerunès, en Paul Ange Diatta

Amics d'en Ferran, del barri de les Arenes

Angel Salvador i Paco G. Gallardo

El juvenil

Sentir el silenci, caminar, acampar, descobrir, compartir, gaudir de la natura... són paraules que molts joves no coneixen actualment, o no experimenten ja que no formen part del seu dia a dia. Per a nosaltres, el Ferran va ser la primera peça de contacte amb tot això.

La majoria de nosaltres érem joves que just havíem acabat els estudis obligatoris o que ja havíem començat a treballar i, com tothom, necessitàvem omplir el temps lliure que ens quedava. Teníem la possibilitat d'escollir entre diferents alternatives, no tan abundants com les que existeixen actualment, però sí amb grans diferències entre unes i altres. Sens dubte, vam tenir l'oportunitat d'escollir la més enriquidora. Vàrem decidir invertir el nostre temps a aprendre, a experimentar i a adquirir valors que ens ajudarien més tard a afrontar la vida amb una filosofia pròpia. Compartir el teu temps amb un grup de persones i tenint el suport d'en Ferran en els imprevistos i dubtes que sorgeixen en el procés de la infància a la maduresa ens donava certa seguretat.

El nostre camí començava en el centre infantil per passar més tard a formar part del juvenil i dels "caminants reconstituïts", com a nosaltres ens agradava dir. Una de les primeres sortides va ser l'any 1975, a Rellinars. La primera de les moltes que van venir després com Talamanca, el 1976, Menorca, el 1977, o Taizé, el 1978, fins aproximadament el 1990. Totes aquestes sortides es transformarien més tard en experiències que ens

formaven com a persones amb caràcter i actituds que tenien com a suport aquells valors adquirits en aquelles vivències.

Durant tot aquest temps que vam compartir amb el Ferran vam poder viure en primera persona el seu compromís amb la societat i el barri, i ens va servir com a referència i model. Recordem com casa seva era per a nosaltres una continuïtat del centre on normalment fèiem les activitats. Aquella casa, que feia realment la funció de centre social, ens va acollir durant nits i tardes de jocs i bon ambient. Allí vam conèixer diferents persones que hi vivien durant un temps, ja fos per gust o per necessitat, amb les quals vam compartir experiències i històries.

En definitiva, el juvenil va ser per a nosaltres un punt de trobada, que va convertir-se en una forma de viure. Era la forma d'escapar de la rutina, de penjar-te la motxilla a l'esquena amb les poques coses indispensables i començar a caminar fins a un nou paratge, començant a viure una nova aventura.

Una excursió al Pirineu

Pepajo López

Ferran y el movimiento infantil

Los niños de Terrassa, como los niños de la mayoría de ciudades, cuentan con mucho tiempo libre al acabar el horario escolar. Lo que diferencia un lugar de otro, incluso dentro de una misma ciudad, es aquello con lo que pueden contar al finalizar las clases: bibliotecas, instalaciones deportivas, clases particulares de idiomas, de pintura... y un sinfín de ofertas para algunos, y muy pocas o ninguna para otros.

Si nos retrotraemos a 40 años atrás en el barrio de las Arenas de Terrassa, (barrio entonces en formación compuesto por inmigrantes en busca de trabajo llegados del sur, donde la simple supervivencia se había convertido en algo incierto) nos encontramos con ninguna oferta, ninguna posibilidad de invertir el tiempo libre más que en callejear por las polvorientas calles o hacer travesuras por los campos de alrededor, sembrados o no, sin control de nadie. Eso, desde luego, tenía su encanto, pero también sus riesgos.

Fueron los riesgos lo que llevó a algunas personas con inquietudes e ideales a plantearse la necesidad de organizar algún tipo de actividad para que esos niños tuvieran la posibilidad de ocupar su tiempo libre en algo de lo que pudieran sacar algún provecho, además de pasárselo bien. Algo que correspondía a los poderes públicos, pero que éstos no proporcionaban y sus familias no podían costear. Es así como nació el movimiento infantil, con la voluntad desinteresada de unos pocos de

dar a otros un poco de su tiempo y su deseo de ayudar, de hacer algo que pudiera servir a otros, los más necesitados, como eran los niños de un barrio marginal. En la práctica, las dificultades con las que se encontraron fueron muy diversas. Por no contar, no contaban ni tan sólo con la asistencia asidua de los niños, por no hablar de la falta absoluta de ayudas de cualquier tipo, lo que les obligaba a recurrir a la imaginación (tómbolas, recogida de botellas para luego venderlas...) para obtener dinero con el que comprar material, pan, chocolate o bocadillos para las excursiones, de forma que todos los niños tuvieran las mismas posibilidades de acudir. No hay que olvidar tampoco la falta de preparación de los propios monitores que contaban solo con su ilusión y constancia.

Pronto empezaron los análisis más profundos de la situación, la concreción de objetivos sociales, objetivos pedagógicos, etc., de lo que derivaron también las contradicciones, porque no se pretendía sustituir a nadie, ni tapar los agujeros que otros no cubrían, pero en realidad es lo que se hacía, por eso tampoco podía faltar la denuncia de la situación.

Pero el entusiasmo con el que contaban podía cubrir desde la falta de niños, hasta la falta de medios, incluso sus propias contradicciones. Y, sin duda, algo consiguieron, porque aquel entusiasmo se extendió a lo largo de los muchos años de existencia del movimiento infantil.

Muchos jóvenes, muchos años, muchas tardes de sábado, muchas excursiones, muchas inolvidables colonias de verano, muchas experiencias maravillosas, muchos niños de un barrio marginal que tuvieron la oportunidad de vivir lo que por su origen les estaba negado, experiencias de convivencia, de solidaridad, de sana diversión, y siempre un denominador común: Ferran, el alma de todo ello durante muchos años. El cohesionador, el aglutinador, el responsable de que la ilusión no decayera, el escolapio que ha dejado la huella más profunda tanto en creyentes como él, como en no creyentes, por su sencillez, por su humanidad, por su

forma de entender la solidaridad, por su capacidad de dar, por su humildad, por su alegría, por su sentido del humor, por sus palabras y por sus silencios. Porque cualquiera se puede sentir especial a su lado, por la paz que transmite, por el amor que contagia, por su respeto hacia todo y por hacer que todo parezca fácil. Porque su fe en la vida y en las personas salpica a cualquiera aquí o allá en Senegal. Porque cualquier momento compartido merece la pena ser recordado.

Porque ser uno más entre sus tantos y tantos amigos no es ser uno más, es ser alguien especial. Este es el gran privilegio.

Al Centre Femení, les noies aprenen costura

director del col·legi JOAN XXIII, del 1973 al 2005

Àngel Copete Valero

Ferran Sans, mestre del col·legi Joan XXIII, (del 1976 al 1990)

És sorprenent l'abast de la petjada que ha deixat el Ferran a l'escola Joan XXIII i al barri de les Arenes. Tot plegat va ser mestre del nostre centre només 14 cursos però...

Quan es va incorporar a l'escola, l'any 1976, vivíem un temps d'il·lusions i incerteses. Feia tot just 4 anys que el pare Alexandre havia abandonat l'escola: deixava molts deutes, un edifici inconclús, disbauxa administrativa i un buit pedagògic. Des d'una direcció inexperta intentàvem compactar els residus d'aquell patronat llibertari, fusionats amb l'escola de nenes adjacent. Havia nascut el Colegio Nacional Mixto JUAN XXIII tot just l'any abans de la seva arribada. Hi havia un total desgavell organitzatiu amb un garbuix de mestres d'orígens diversos: alguns venien del barracó originari, altres de l'escola de nenes, un parell de definitius de 1972 i tot un flux inestable d'interins i propietaris provisionals que, tal com s'incorporaven, anhelaven un altre centre més rendible econòmicament.

També cal tenir present que feia pocs mesos de la mort del dictador i que totes les escoles esdevenien camps de lluita pel seu control ideològic: les APA, les assemblees de pares, els claustres i les direccions rebien embats continus de tot arreu. Això era especialment notori en el nostre centre... Però no ens allargarem.

El Ferran venia precedit (vist des dels sectors tradicionals) d'una imatge de personatge incòmode i

incontrolable: era element notori en aquelles vivaces assemblees de mestres de la incipient transició. Se'm va avisar que havia tingut alguna ensopagada amb la policia per papers clandestins. Però quan es va incorporar a l'escola, tot seguit va fer palesa la seva bonhomia. No va voler cap càrrec (que se li va oferir des de la direcció) i va optar sempre per les feines més difícils. Vam crear l'aula del Ferran i allà aplegava els infants amb problemàtiques diverses entre els 12 i els 16 anys (cal recordar que l'escolaritat obligatòria abastava fins els 14 anys). Recordo que l'any 1980 l'inspector em va amonestar per tenir aquell experiment atípic que en dèiem 8è B. Però allà, a més dels coneixements teòrics, segons les capacitats, els alumnes aprenien relacions, sociabilitat i afectes. Aquells grups d'infants, molt lluny d'ésser el rebuig de l'escola, se sentien afortunats de ser alumnes del Ferran. Amb ell experimentaven novetats pedagògiques, tallers, grups de teatre, fitxes individualitzades d'elaboració pròpia, convivia a la muntanya...

Però tal vegada la més decisiva empremta del Ferran es va fer sentir als claustres. Va ser com un catalitzador per embarcar-nos a tots en la construcció d'una escola en la qual tots ens sentíem implicats. No va permetre inhibicions ni rancúnies. Elaborava documents dialèctics i obligava a multiplicar reunions fins a establir acords. Vam elaborar el primer projecte educatiu i totes les seves derivacions. Recordo amb nostàlgia les colònies de

claustre, sempre organitzades per ell, amb què iniciàvem els cursos a la primeria dels anys vuitanta, a Viladoms o a Alella. Allà programàvem, repartíem tasques i responsabilitats, però, sobretot, creàvem afectes i complicitats.

Com veieu hi ha moltes coses en pocs anys. M'oblidaré de moment d'explicar el Ferran lúdic, vivificador de festes, tant escolars com de barri, el Ferran hospitalari que acollia a la seva exigua llar qualsevol malalt o necessitat

de tota mena, el Ferran animador del barri, organitzador d'esplais infantils i moviments juvenils, el Ferran que suplía tota mancança i podia assumir qualsevol càrrec no remunerat que no tingués postor voluntari.

Bé, el Ferran va marxar quan va creure que la maquinària de l'escola i del barri funcionaven sense caldre cap ajut celestial. Però el seu record sempre restarà en els nostres cors i espero que barri i escola sàpiguen ser fidels a la seva herència.

L'Ekool Kalasans ha patit les inundacions de la zona

